

Розвиток сільських територій

<https://doi.org/10.36818/1562-0905-2019-3-7>

УДК 332.122:338.43

JEL O18, Q18, R58

Н. Л. Хомюк, Н. В. Павліха

Концептуальні підходи до розвитку сільських територій в умовах децентралізації

Досліджено різноманітні типи розвитку сільських територій для обґрунтування концептуальних підходів його забезпечення в умовах реалізації реформи децентралізації. Виокремлено сталий, стійкий, зрівноважений, аграрний, соціально-економічний, сільськогосподарський, інтегрований, комплексний, перспективний типи розвитку сільських територій. Розкрито сутність понять «розвиток сільських територій» та «сільський розвиток» та запропоновано їх застосування як тотожних. Запропоновано розвиток сільських територій розглядати як соціо-еколого-економічний процес розширеного відтворення розвитку сільських територій, що забезпечує гармонійне зростання економічної, соціальної, демографічної, етнічної та екологічної сфер. Визначено, що поняття «стійкий», «зрівноважений», «збалансований» у науковій літературі розкрито в межах дослідження пріоритетів сталого розвитку сільських територій. Вважаємо, що комплексний розвиток сільських територій пов'язаний з децентралізацією та створенням об'єднаних територіальних громад, які розпоряджаються наявними природними, економічними, соціальними та фінансовими ресурсами. Визначено, що узагальнюючим критерієм, який характеризує розвиток сільських територій, є якість життя сільських жителів. На основі вивчення досвіду Європейського Союзу проаналізовано ймовірні шляхи розвитку сільських територій, при цьому обґрунтовано необхідність застосування інтегрованого підходу, тобто ідентифікацію розвитку сільських територій як диверсифікованого, пропорційного, комплексного тощо.

Ключові слова: розвиток сільських територій, децентралізація, типологія розвитку сільських територій, сталий розвиток сільських територій, якість життя сільських жителів.

Постановка проблеми. Проблеми розвитку сільських територій для України завжди були актуальними, адже на них проживає майже третина населення нашої країни. Розвиток сільських територій є важливим не лише з огляду на необхідність вирішення їхніх соціально-економічних проблем, але й збереження звичаїв українського народу, його історичних та етнічних особливостей. Адже саме сільська громада є ключовим носієм та осередком розвитку культурних традицій [1, с. 10-11]. Аналіз наукової літератури свідчить про відсутність єдиного підходу до теоретико-методологічного обґрунтування визначення сутності сільських територій та типології їхнього розвитку в умовах децентралізації.

Аналіз останніх досліджень. Вагомий внесок у дослідження проблем розвитку сільських територій зробили такі вітчизняні вчені, як: В. Бойко, В. Борщевський, В. Дієсперов, І. Залуцький, М. Згуровський, А. Ключник, А. Лісовий, Ю. Лупенко, М. Малік, Ю. Матвеева, Ю. Мирошніченко, О. Павлов, Х. Притула, В. Славов, А. Сухоруков, М. Талавиря, Ю. Харазішвілі, М. Хвесик, В. Юрчишин та інші. Вчені тією чи іншою мірою розкривають теоретико-методологічні аспекти розвитку сільських територій. Однак, попри значний обсяг публікацій із дослідженої тематики, залишаються недостатньо розробленими питання щодо визначення концептуальних підходів розвитку сільських територій в умовах реалізації реформи децентралізації.

Метою статті є розкриття концептуальних підходів до розвитку сільських територій на основі визначення різноманітних типів цього розвитку, враховуючи досвід Європейського Союзу, для обґрунтування напрямів його диверсифікації в умовах децентралізації.

© Н. Л. Хомюк, Н. В. Павліха, 2019.

Основні результати дослідження. Розрізнять такі типи розвитку сільських територій, як: сталий, стійкий, зрівноважений, аграрний, соціально-економічний, сільськогосподарський, інтегрований, комплексний, перспективний.

О. М. Бородіна та І. В. Прокопа розмежовують поняття «сільський розвиток» та «розвиток сільських територій» і вважають, що хоча ці поняття стосуються розвитку села як соціально-територіальної підсистеми суспільства, перше з них акцентує увагу на сталості розвитку, його соціоекономічній складовій, забезпеченні суспільного добробуту та людського розвитку, інший – на виробничих та інфраструктурних аспектах [2, с. 22]. Під сільським розвитком науковці розуміють такий процес, за якого забезпечується гармонійний соціоекономічний прогрес сільської місцевості на основі самоорганізації сільських громад із максимально можливим використанням чинників ендегенного розвитку (місцевих активів) при їх поєднанні із зовнішніми можливостями. Запропоноване трактування поняття «сільський розвиток» відображає його як триєдиний процес: ідентифікацію сільських громад на основі їхньої самоорганізації; господарське освоєння місцевих ресурсів; створення засобів існування для всіх членів громад на основі інноваційних рішень [2, с. 21].

Ознайомившись з науковими доробками закордонних (іноземних) вчених, можна дійти висновку, що поняття «розвиток сільських територій» та «сільський розвиток» у країнах-членах Європейського Союзу ототожнюється, адже в нормативно-правових документах вживається термін «rural development».

М. Й. Малік та М. А. Хвесик вважають, що сільський розвиток – це формування життєспроможної системи, сукупності знань про сільський соціум, механізми ведення сільського господарства на засадах сталого розвитку на всій сільській території [3].

Використання поняття «сільський розвиток» передбачає розвиток у межах руральної (від. англ. rural – сільський) частини територій, розміщеної у просторі. Такий підхід дозволяє об'єктивно оцінити розвиток сільської соціально-територіальної підсистеми суспільства через виконання нею комплексу певних функцій, виключає визначення спрямованості сільського розвитку довільно обраною функцією, передусім продовольчою [4].

Часто сільський розвиток ототожнюють з аграрним розвитком, у результаті чого акцентується увага у соціально-економічному розвитку сільських територій на сільському господарстві. Розвинені країни світу спрямовують ресурси та зусилля на інтегруванні сільський розвиток.

Аграрний розвиток сільських територій полягає у посиленні аграрного виробництва як економічної домінанти територіальних громад. Його завданням є максимально можливе продуктивне використання усієї сукупності місцевих ресурсів на основі гармонізації інтересів численних суб'єктів, які бажають розвивати бізнес у межах юрисдикції місцевих органів влади. Насамперед – формування суб'єктів малого й середнього бізнесу, кооперативів, кластерів, які мають сприяти утворенню аграрно-промислових комплексів [5].

Погоджуємося з думкою О. Попової, яка вважає, що соціетальним (спільність – від латинського *societas*) середовищем слугує сільська громада. Тут дотримання певних норм поведінки забезпечується не тільки санкціями, але й ставленням (позитивним або негативним) членів громади до тих чи інших дій. Таким чином, урівноваженню егоїстичних інтересів господарюючих суб'єктів агросфери, їхньої участі у сільському розвитку сприяли б проживання у селах (на господарській території яких ведеться їхня господарська діяльність), належність до певних сільських громад, партнерські відносини з ними щодо реалізації локальних проєктів соціоекономічного розвитку [6].

Прерогативою розвитку сільських територій є покращення передусім умов життєдіяльності селян (оскільки, крім сільського господарства, розвиток села охоплює ще й інші сфери – освіту, охорону здоров'я, довілля, інфраструктуру

та ін.) [7]. Узагальнюючим критерієм, який характеризує розвиток сільських територій, є якість життя людей на цих територіях.

Вважаємо, що якість життя слід розглядати як соціально-економічне поняття, яке являє собою комплексну характеристику ступеня задоволення матеріальних і культурних потреб й інтересів людей, сформованих умов життєдіяльності та вільного розвитку окремої особи та суспільства загалом. Зміст якості життя включає показники, які використовуються для вимірювання якості самого населення, його добробуту, якості соціальної сфери та довкілля [8, с. 29].

Головна проблема сільських жителів полягає в тому, що їхнє фінансове становище більш складне, ніж у міського населення. Про низький рівень життя сільських мешканців України свідчить такий показник, як частка населення із середньодушовими еквівалентними грошовими доходами на місяць нижче законодавчо встановленого прожиткового мінімуму: якщо загалом по Україні у 2017 р. вона становила 6,8%, то у сільській місцевості – 10,2%. Частка населення із середньодушовими еквівалентними грошовими доходами на місяць нижче фактичного прожиткового мінімуму по Україні у 2017 р. становила 49,0%, а у сільській місцевості – 57,6% [9, с. 83].

У науковій літературі можна знайти значну кількість визначень терміна «сталий розвиток». Найбільш розповсюдженим є визначення з доповіді Всесвітньої комісії з навколишнього середовища та розвитку «Наше спільне майбутнє» у 1987 р.: «сталий розвиток – це такий розвиток, який забезпечує потреби сучасності, але при цьому не впливає на можливість майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби» [10, с. 15].

В англійській інтерпретації сталий розвиток (sustainable development) є майже самодостатнім терміном, який не вимагає додаткових пояснень (прикметник sustainable походить від слова sustain – опора, підтримувати). У російській мові закріпилося поняття «устойчивое развитие» («стійкий розвиток»). В українську мову цей термін прийшов як «сталий розвиток» [11].

Різноманітні аспекти сталого розвитку сільської місцевості тією чи іншою мірою вивчали такі вітчизняні вчені, як О. Бородіна, М. Долішній, А. Малиновський, О. Онищенко, О. Павлов, О. Попова, І. Прокопа, О. Шубравська, М. Хвесик, В. Юрчишин та інші. Дослідники зазначають, що проблему сталого розвитку переважно пов'язують із довкіллям, недооцінюючи інші, не менш важливі, фактори сталого розвитку – такі як економічні, соціальні, політичні, культурні, етичні тощо. Під сталим розвитком розуміють встановлення гармонійних і збалансованих стосунків між людиною, суспільством і природою. Тобто сталий розвиток поєднує три основні складові: соціальну, економічну та екологічну, що повною мірою відображає соціоекономічний підхід до суспільно-економічного розвитку.

О. Бородіна визначає, що пріоритетною складовою сталого сільського розвитку все ж доцільно вважати людину – не лише як носія людського капіталу, а як цілісну особистість, носія культури, моралі, духовності, знань, цінностей, яка має свої власні проблеми та пріоритети. Забезпечення людині сприятливих умов для вирішення власних проблем і професійної самореалізації є основним завданням сталого розвитку [12, с. 41-42].

М. П. Талавіря під сталим розвитком сільських територій розуміє стабільний розвиток сільської громади, що забезпечує виконання нею її народногосподарських функцій (виробництво продовольства, сільськогосподарської сировини та ін.), розширене відтворення населення та зростання рівня та якості його життя [13].

Забезпечення сталого розвитку сільських територій є комплексною проблемою та можливе за таких умов: макроекономічна стабільність і збільшення валового внутрішнього продукту; забезпечення економічного зростання в сільському господарстві; розвиток несільськогосподарської зайнятості в сільській місцевості; досягнення на селі соціально рівних з містом умов отримання доходів

і громадських благ; поліпшення доступу для господарюючих суб'єктів, які ведуть підприємницьку діяльність на селі, до ринків матеріально-технічних, кредитних, інформаційних, інших ресурсів; формування на селі інститутів громадянського суспільства, що забезпечують захист економічних і соціальних інтересів різних груп сільського населення; реалізація програм щодо покращення екологічної ситуації на сільських територіях [14].

Г. Черевко та І. Черевко пропонують у науковій літературі та у державних документах у стосунку до розвитку сільських територій вживати термін «зрівноважений розвиток сільських територій» замість популярного сьогодні «сталий розвиток сільських територій». На їхню думку, зрівноважений розвиток сільських територій є типом розвитку цих територій, за якого його пріоритетна ціль – створення умов для цивілізованого способу й рівня життя сільського населення – досягається на основі збалансованого розвитку основних сфер сільського середовища: економічної, екологічної та соціальної [15].

На нашу думку, розкриття вченими понять «стійкий», «зрівноважений», «збалансований» здійснюється в межах дослідження пріоритетів сталого розвитку сільських територій.

Через необхідність створення нових механізмів взаємодії між усіма складовими сільських територій (соціальної, виробничої, економічної, природничо-екологічної, управлінської), потребу в оптимізації сільськогосподарської діяльності та впровадженні нових виробництв, виходячи з природно-ресурсного потенціалу, диверсифікація розвитку сільських територій є засобом забезпечення комплексного розвитку сільських територій.

Комплексний розвиток сільських територій, на нашу думку, пов'язаний з децентралізацією та створенням об'єднаних територіальних громад, які розпоряджаються наявними природними, економічними, соціальними та фінансовими ресурсами.

Незважаючи на зазначені різноманітні підходи щодо видів розвитку сільських територій, звернемо увагу, що всі вони базуються на досягненні єдиної стратегічної мети. Погоджуємось з думкою Т. О. Козира, за твердженням якого «стратегічною метою розвитку сільської території є забезпечення можливості громадян задовольнити свої запити та потреби на території своєї громади, не виїжджаючи за її межі або виїжджаючи на короткий час, тобто без зміни місця постійного проживання» [16].

Варто погодитись з цією думкою, адже як фактор економічного зростання людські ресурси слід розглядати як працівників, що мають певні професійні знання та навички, які можуть бути використані для розвитку територій, на яких вони проживають. За умови залучення сільського населення у виробництво на території громади відповідно знизиться рівень безробіття, зростуть доходи домогосподарств, паралельно збільшаться надходження до місцевих бюджетів завдяки податку на доходи фізичних осіб.

Дослідження досвіду Європейського Союзу дає можливість проаналізувати й спрогнозувати ймовірні шляхи розвитку сільських територій, виявити та виробити способи його вдосконалення. Пріоритетами розвитку ЄС згідно зі «Стратегією 2020» стало розумне, стале та всеохоплююче зростання у сфері зайнятості, інновацій, освіти, скорочення масштабів бідності й клімату/енергії (рис. 1), в результаті чого було сформовано сильну та ефективну систему економічного управління для координації політичних кроків на загальноєвропейському та національному рівнях.

Нова політика розвитку сільських районів на 2014-2020 рр. спрямована на підвищення якості життя сільських громад, ефективне використання локальних ресурсів для збереження екосистем; впровадження інновацій у сільській економіці та підвищення конкурентоспроможності фермерів. Ця політика повністю узгоджується зі стратегічними цілями стратегії «Європа 2020» для

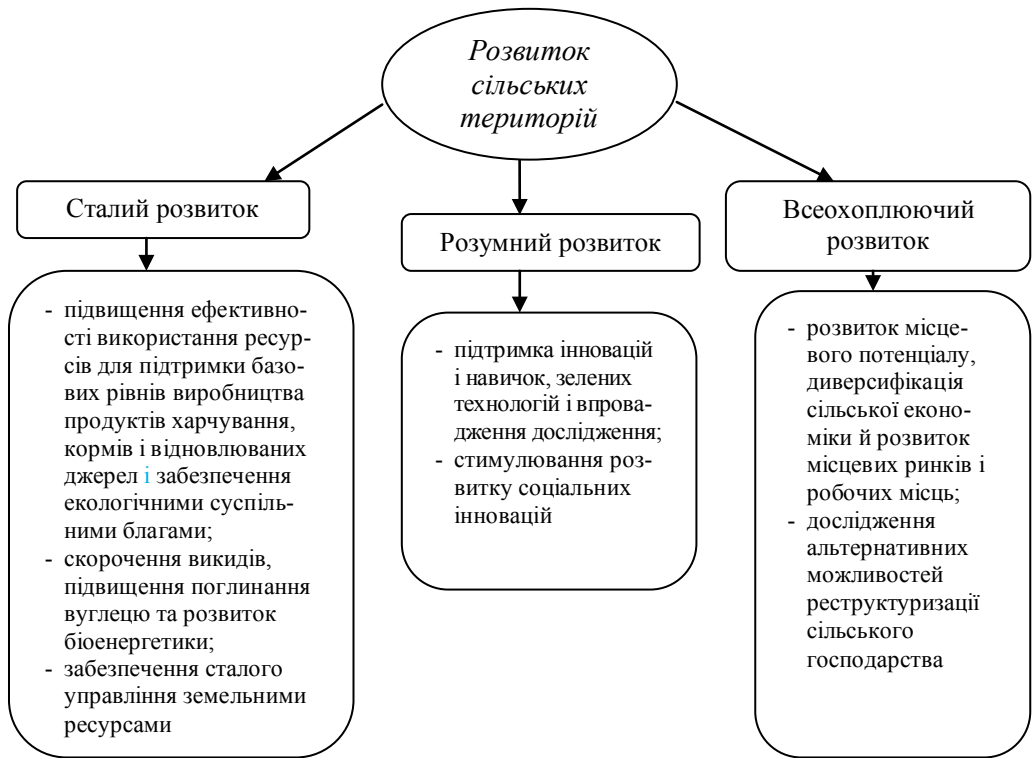

Рис. 1. Розвиток сільських територій в контексті стратегії «Європа 2020»

Джерело: побудовано на основі [17, с. 26].

розумного, сталого та всеохоплюючого зростання. Особливістю політики є те, що національні, регіональні та місцеві органи влади відповідають за розроблення та реалізацію своїх семирічних програм розвитку сільських територій на основі пріоритетів ЄС і заходів, запропонованих Європейським аграрним фондом сільського розвитку, який забезпечує спільне фінансування з ЄС. Збільшена гнучкість нової політики означає, що вона пропонує підтримку, яка більш точно адаптована до конкретних потреб кожного регіону чи країни.

Європейська політика розвитку сільських територій здійснюється через програми сільського розвитку, які фінансуються Європейським аграрним фондом сільського розвитку [18]. Кожна країна-член Європейського Союзу отримує фінансові асигнування на семирічний період у сумі 100 млрд євро. Протягом 2014-2020 рр. на території ЄС у 28 країнах-членах діє 118 національних і регіональних програм розвитку сільських територій: у 20 державах існують окремі національні програми, а у інших 8 (Бельгії, Фінляндії, Франції, Німеччині, Італії, Португалії, Іспанії та Великій Британії) діє більше двох програм розвитку.

Аналіз регіональної політики розвитку сільських територій та механізмів її реалізації в Європейському Союзі дозволив визначити три концептуальні підходи: диверсифікований, пропорційний та комплексний (рис. 2).

На нашу думку, для забезпечення сталого розвитку сільських територій необхідним є застосування інтегрованого підходу, тобто ідентифікація розвитку сільських територій як диверсифікованого, пропорційного, комплексного тощо.

Висновки. Узагальнення наукових підходів щодо видів розвитку сільських територій дає підстави стверджувати, що тепер не існує єдиного концептуального підходу до досліджуваного поняття. Розвиток сільських територій, як і сільський

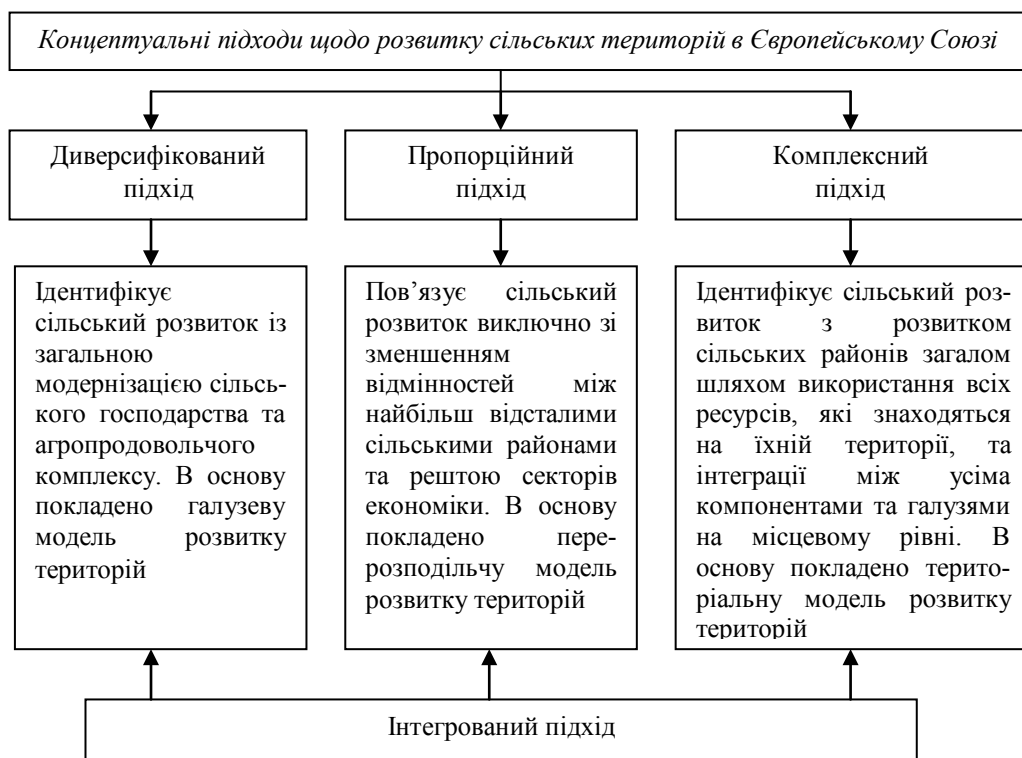

Рис. 2. Концептуальні підходи щодо розвитку сільських територій в Європейському Союзі
 Джерело: сформовано на основі [17, с. 19-20] та власних досліджень.

розвиток, слід розглядати як соціо-еколого-економічний процес розширеного відтворення розвитку сільських територій, що забезпечує гармонійне зростання економічної, соціальної, демографічної, етнічної та екологічної сфер. Він повинен проявлятися в розширенні сфер зайнятості та доходів сільського населення, належному забезпеченні медичними та освітніми закладами, покращенні дорожньо-транспортної інфраструктури, створенні умов для розвитку альтернативних напрямів підприємництва та подальшої їх диверсифікації на цих територіях, збереженні та покращенні природних ресурсів. Аналіз досвіду Європейського Союзу у сфері регіональної політики сприятиме врахуванню помилок і розробленні концептуальних засад диверсифікації розвитку сільських територій в Україні в умовах децентралізації.

Список використаних джерел

1. Васильців Т. Г., Бойко В. В. *Напрями та засоби розвитку сільських територій в контексті зміцнення соціально-економічної безпеки України*. Львів: Ліга-Прес, 2016. 262 с.
2. Бородіна О. М., Прокопа І. В. *Теорія, політика та практика сільського розвитку*. Київ: Ін-т екон. та прогноз. НАН України, 2010. 376 с.
3. Малік М. Й., Хвесик М. А. Сталий розвиток сільських територій на засадах регіонального природокористування та еколого-безпечного агропромислового виробництва. *Економіка АПК*. 2010. № 5. С. 3-12.
4. Павлов О. І. Сільський розвиток як предмет наукового аналізу. *Актуальні проблеми державного управління*: зб. наук. пр. 2008. № 2. С. 154-161.
5. Буряк М. І. Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил сільських територій у контексті системних реформ. *Вісник Дніпропетровського державного аграрного-економічного університету*. 2015. № 4. С. 137-142.
6. Попова О. Агросфера: соціоекономічний зміст і засади сталого розвитку. *Економіка України*. 2012. № 5(604). С. 73-84.

7. Хомюк Н. Л. Сутність поняття «сільський розвиток». *Розвиток соціально-економічних систем в сучасних умовах*: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 2-3 лютого 2018 р.). Херсон: Молодий вчений, 2018. С. 46-47.
8. Павліха Н. В. *Концептуальні засади управління сталим розвитком просторових систем*. Луцьк: Надстир'я, 2005. 60 с.
9. *Статистичний щорічник України за 2017 рік*. К.: Державний комітет статистики України, 2018. 541 с.
10. *Report of the World Commission on Environment and Development. Our Common Future / United Nations*. 1987. 247 p. URL: [http://www.exteriores.gob.es/Portal/es/PoliticaExteriorCooperacion/Desarrollosostenible/Documents/Informe%20Brundtland%20\(En%20ingl%C3%A9s\).pdf](http://www.exteriores.gob.es/Portal/es/PoliticaExteriorCooperacion/Desarrollosostenible/Documents/Informe%20Brundtland%20(En%20ingl%C3%A9s).pdf)
11. Курман Т. В. Поняття та ознаки сталого розвитку сільськогосподарського виробництва як аграрно-правової категорії. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Право*: зб. наук. пр. 2016. Вип. 243. С. 75-85.
12. *Соціо-економічний розвиток сільського господарства і села: сучасний вимір* / ред. О. М. Бородіна. Київ: Ін-т екон. та прогнозув. НАНУ, 2012. 320 с.
13. Талавиря М. П. Розвиток сільських територій на засадах сталості. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*: зб. наук. пр. 2016. Вип. 1(47). Т. 2. С. 146-150.
14. Руснак А. В. Функції, завдання, чинники функціонування та сталого розвитку сільських територій. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії: Економічні науки*. 2012. Вип. 1. Т. 2. С. 244-248.
15. Черевко Г., Черевко І. Зрівноважений розвиток сільських територій. *Аграрна економіка*. 2010. Т. 3. № 1-2. С. 57-64.
16. Козир Т. О. Практичні аспекти стратегічного планування розвитку сільських територій. *Теорія та практика державного управління*: зб. наук. пр. 2009. Вип. 3(26). С. 307-314.
17. *Розвиток сільських територій в системі євроінтеграційних пріоритетів України*: монографія / наук. ред. В. В. Борщевський. Львів: Ін-т регіональних досліджень НАНУ, 2012. 216 с.
18. RDP Summaries. *European Network for Rural Development*: Website. 2016. URL: https://enrd.ec.europa.eu/policy-in-action/rural-development-policy-figures/rdp-summaries_en

References

1. Vasylytsiv, T. H., & Boyko, V. V. (2016). Napryamy ta zasoby rozvytku sil'skykh terytoriy v konteksti zmitsnennya sotsial'no-ekonomichnoyi bezpeky Ukrainy [Rural development trends and tools in the context of strengthening the socio-economic security of Ukraine]. Lviv: League Press. [in Ukrainian].
2. Borodina, O. M., & Prokopa, I. V. (2010). *Teoriya, polityka ta praktyka sil's'koho rozvytku [Rural development theory, policy and practice]*. Kyiv: Institute of Economics and Forecasting of NAS of Ukraine. [in Ukrainian].
3. Malik, M. Y., & Khvesyuk, M. A. (2010). Stallyy rozvytok sil's'kykh terytoriy na zasadakh rehional'noho pryrodokorystuvannya ta ekolohe-bezpechnoho ahropromysloвого vyrobnytstva [Sustainable development of rural areas based on regional environmental management and environmentally friendly agro-industrial production]. *Ekonomika APK – The Economy of Agro-Industrial Complex*, 5, 3-12. [in Ukrainian].
4. Pavlov, O. I. (2008). Sil's'ky rozvytok yak predmet naukovooho analizu [Rural development as a subject of scientific analysis]. In *Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnya [Actual problems of public administration]: Vol 2* (pp. 154-161). [in Ukrainian].
5. Buryak, M. I. (2015). Rehional'ni aspekty rozvytku produktyvnykh syl sil's'kykh terytoriy u konteksti systemnykh reform [Regional aspects of development of productive forces of rural territories in the context of systemic reforms]. *Visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho ahraryno-ekonomichnoho universytetu – Bulletin of the Dnipropetrovsk State Agrarian and Economic University*, 4, 137-142. [in Ukrainian].
6. Popova, O. (2012). Ahrosfera: sotsioekonomichnyy zmist i zasady staloho rozvytku [Agrosphere: socio-economic content and principles of sustainable development]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, 5(604), 73-84. [in Ukrainian].
7. Khomyuk, N. L. (2018). Sutnist' ponyattya “sil'skyy rozvytok” [The essence of the concept of “rural development”]. In *Rozvytok sotsial'no-ekonomichnykh system v suchasnykh umovakh [Development of socio-economic systems in modern conditions]*: Proceedings of the II International Scientific and Practical Conference (Odessa, 2018, February 2-3) (pp. 46-47). Kherson: Young scientist. [in Ukrainian].
8. Pavlikha, N. V. (2005). Konseptual'ni zasady upravlinnya stalym rozvytkom prostoroverykh system [Conceptual foundations of sustainable development of spatial systems management]. Lutsk: Nadstir'ya. [in Ukrainian].
9. *Statystychnyy shchorichnyk Ukrainy za 2017 rik [Statistical Yearbook of Ukraine for 2017]* (2018). K.: State Statistics Committee of Ukraine. [in Ukrainian].
10. *Report of the World Commission on Environment and Development. Our Common Future* (1987). Retrieved from [http://www.exteriores.gob.es/Portal/es/PoliticaExteriorCooperacion/Desarrollosostenible/Documents/Informe%20Brundtland%20\(En%20ingl%C3%A9s\).pdf](http://www.exteriores.gob.es/Portal/es/PoliticaExteriorCooperacion/Desarrollosostenible/Documents/Informe%20Brundtland%20(En%20ingl%C3%A9s).pdf)
11. Kurman, T. V. (2016). Ponyattya ta oznaky staloho rozvytku sil's'kohospodars'koho vyrobnytstva yak ahraryno-pravovoyi katehoriyi [Concepts and signs of sustainable development of agricultural production as agrarian and legal category]. In *Naukovyy visnyk Natsional'noho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannya*

- Ukrayiny. Seriya: Pravo [Scientific Bulletin of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. Series: Law]:* Vol. 243 (pp. 75-85). [in Ukrainian].
12. Borodina, O. M. (Ed.) (2012). *Sotsioekonomichnyy rozvytok sil's'koho hospodarstva i sela: suchasnyy vymir [Socioeconomic development of agriculture and rural areas: a modern dimension]*. Kyiv: Institute of Economics and Forecasting of NAS of Ukraine. [in Ukrainian].
 13. Talavyrya, M. P. (2016). *Rozvytok sil's'kykh terytoriy na zasadakh stalosti [Rural development based on sustainability]*. In *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho universytetu. Seriya: Ekonomika [Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Economics]:* Vol. 1(47):2 (pp. 146-150). [in Ukrainian].
 14. Rusnak, A. V. (2012). *Funktsiyi, zavdannya, chynnyky funktsionuvannya ta staloho rozvytku sil's'kykh terytoriy [Functions, tasks, factors of functioning and sustainable development of rural areas]*. In *Naukovi pratsi Poltavs'koyi derzhavnoyi ahrarnoyi akademiyi. Ekonomichni nauky [Scientific works of Poltava State Agrarian Academy. Economic sciences]:* Vol. 2(1) (pp. 244-248). [in Ukrainian].
 15. Cherevko, H., & Cherevko, I. (2010). *Zrивnovazhenyy rozvytok sil's'kykh terytoriy [Balanced development of rural territories]*. *Ahrarna ekonomika – Agricultural economics*, 3(1-2), 57-64. [in Ukrainian].
 16. Kozyr, T. O. (2015). *Praktychni aspekty stratehichnoho planuvannya rozvytku sil's'kykh terytoriy [Practical aspects of strategic planning for rural development]*. In *Teoriya ta praktyka derzhavnoho upravlinnya [Theory and Practice of Public Administration]:* Vol. 3(26) (pp. 307-314). [in Ukrainian].
 17. Borshchevskyy, V. V. (Ed.) (2012). *Rozvytok sil's'kykh terytoriy v systemi yevrointehratsiynykh pryoritetiv Ukrayiny [Development of rural territories in the system of European integration priorities of Ukraine]*. Lviv: Institute of Regional Research of NASU. [in Ukrainian].
 18. RDP Summaries (2016). *European Network for Rural Development: Website*. Retrieved from https://enrd.ec.europa.eu/policy-in-action/rural-development-policy-figures/rdp-summaries_en

Khomyyk N. L., Pavliha N. V. Conceptual approaches to rural development in conditions of decentralization.

The purpose of the article is to unveil conceptual approaches to rural development based on the definition of various types of this development, to substantiate the directions of its diversification in the context of decentralization taking into account the experience of the European Union. The article explores the various types of rural development to substantiate the conceptual approaches to its provision in the context of decentralization reform. The generalization of scientific approaches to the types of rural development gives reason to claim that there is currently no single conceptual approach to the concept under study. Sustainable, balanced, resistant, agrarian, socio-economic, agricultural, integrated, complex, perspective types of rural development are identified. The concepts of “development of rural territories” and “rural development” are described and their use is proposed as identical. It is proposed to consider rural development as a socio-ecological-economic process of extended reproduction of rural development, which ensures harmonious growth of economic, social, demographic, ethnic and environmental spheres. The article determines that the notion of “sustainable”, “balanced”, “resistant” in the scientific literature is disclosed in the framework of the study of priorities for sustainable development of rural areas. The article confirms that the complex development of rural territories is connected with decentralization and creation of integrated territorial communities, which use available natural, economic, social and financial resources. Quality of life of rural residents is determined to be the general criterion that characterizes the development of rural areas. The authors reveal that when the rural population is involved in production on the territory of the community, the unemployment rate decreases, household incomes increase, local budget revenues grow at the expense of the personal income tax. Probable ways of rural development are analyzed on the basis of the experience of the European Union. The need to apply an integrated approach to rural development, that is, to identify this development as diversified, proportional and integrated, is substantiated.

Keywords: rural development, decentralization, typology of rural development, sustainable rural development, quality of life for rural residents.

Хомяк Наталья Леонідівна – кандидат економічних наук, докторант кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (e-mail: nataljabilous@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3277-8840>).
Khomiuk Nataliia Leonidivna – Ph.D. (Econ.), Doctoral Postgraduate of the Department of international economic relations and project management of the Lesya Ukrainka Eastern European National University.

Павліха Наталія Володимирівна – доктор економічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи та міжнародних зв'язків Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (e-mail: pavliha2@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5191-242X>).
Pavliha Nataliya Volodymyrivna – Doctor of Economics, professor, Vice-Rector for Scientific-Pedagogical Work and International Relations of Lesya Ukrainka Eastern European National University.

Надійшло 01.09.2019 р.